

Gyermeklelkek nyomában¹

- Gyermekgyilkosságok a XIX. századi Jászkun Kerületben –

A régi Jászkun Kerületből **származóként** kutatásaim területének meghatározásakor már adottnak tekintetem, hogy ezen területet fogom vizsgálódásaim középpontjába helyezni, másrészt jogtörténeti szempontból is érdekesnek mutatkozott, mivel **kiváltságos kerületnek** számított már a XIII. századtól kezdve. A korszak kiválasztásánál az dominált, hogy minél több elsődleges forrásanyag álljon a rendelkezésre az adott korszak jogtörténetének minél pontosabb feltárásához. A **büntetőjog-történet** pedig évek óta áll érdeklődéseim középpontjában. Kutatásaim témáját ezen belül is a reformkori gyilkosságok vizsgálata képezi.

Fogalom, jogszabályok, indítékok

Az általam eddig feltárt korszakot tekintve, mely 1844-48 közötti időszakra tehető, a gyilkosságok között nagy számban találtam gyermekgyilkosságokat a periratok között, amelyekről egy rövid bemutatást szeretnék most előadni.

A vizsgált időszak gyilkosságainak **a száma** több mint 60-ra tehető, amelyből 23 eset volt az, amelyet gyermekekkel, többségében csecsemőkkel szemben követtek el. A mintegy 1/3-os arány ténylegesen jelentősnek tekinthető.

Jogszabályi háttérként a szokásjog megjelenése mellett meg kell említeni a periratokban hivatkozott jogforrásokat is. Ilyen volt az 1723. évi 11. tc., amelyre akkor hivatkozott az ügyész, ha az alperes halálbüntetését kérte, illetve hivatkoztak az 1836. évi 17. tc-re is, amely a nem nemesek esetében szabályozta a fellebbezést és a végrehajtást.

Az elkövetett bűncselekményeket **gyermek sérelmére** követték el, amely nem felel meg a mai értelemben vett fogalomnak, mivel magában foglalta a csecsemőket, újszülötteket is. A vizsgált időszakban többségében csecsemők, újszülöttek ellen mentek végbe a gyilkosságok, valamint egyes esetekben 10 év alatti gyermekek sérelmére is.

Az indítók általában a társadalmi megítélésre volt visszavezethető, mint az bizonyára köztudott a régi korokra vonatkozóan (lásd házasságon kívüli gyermek, paráznaság útján megfogant gyermek megítélése), néha a rossz anyagi körülmények, amely miatt, mint egy asszony a vallomásában is előadta, hogy „nem volt képes tartani és ápolgatni, így egy este egy

¹ Jelen kutatási eredmények megjelenését „Az SZTE Kutatóegyetemi Kiválósági Központ tudásbázisának kiszélesítése és hosszú távú szakmai fenntarthatóságának megalapozása a kiváló tudományos utánpótlás biztosításával” című, TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0012 azonosítószámú projekt támogatja. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

abroszba tette és a Zagyva folyóba dobta”. **Másrészt az anyákban kialakult** szülés utáni depresszió, beszűkült tudati állapot, vagy olykor szándékosság vagy hanyagság állt a tettek mögött.

A gyermekgyilkosságok esetében sem tapasztalható **egységes elnevezés** a vád megnevezéseként, de a gyanús gyermekvesztő, illetve a gyermekgyilkos az, amely általánosabbnak tekinthető, de találunk példát a „saját fiát agyonlövő”-re, „gyermekét duggasztó és ez által annak halálát okozó”-ra, illetve „gyermeke szándékos gyilkosa” elnevezésekre is.

Az elkövetés

A cselekményeket vizsgálva elmondható a vizsgált perekről, hogy előfordult olyan eset, amikor az apa **„győzhetetlen tévedésből” lőtte le gyermekét**, mert azt hitte a sötétben, hogy egy kutya mászkál a földön, vagy az anyák figyelmetlensége miatt a gyermek az úttesten játszott, illetve oda kifutott, amelynek következtében egy **lovaskocsi halálra gázolta**. Többségében azonban az édesanyák voltak az elkövetők, akik elrejtették újszülött vagy már csecsemő gyermekeiket, amelynek következtében általában vagy **fulladás vagy kihülés** miatt haltak meg, mivel vagy a takaró alá tették és csak este mentek érte, vagy pedig az ólban rejtették el, ahol hideg volt, de sokszor nem riadtak vissza a **brutalitástól** sem, amely általában verésben, marcangolásban nyilvánult meg. Őket szándékos gyilkosság miatt vonták felelősségre. Található példa arra is, hogy **magzatát szándékosan hajtja el**, majd öli meg, de volt olyan nő is, aki azzal védekezett, hogy nem tudott arról, hogy terhes volt, csupán egy betegségnek gondolta, mivel sűrűn volt problémája hasi betegségekkel. Az **anyák gondatlansága** is többször vezetett gyermekük halálához. Ilyen volt például, ha csak betették az ágy végébe, ahol az anya maga is aludt, majd amikor reggel felkelt, akkor vette észre, hogy a gyermek halott volt. Volt olyan eset is, amikor azért halt meg egy gyermek, mert az anya nem akarta táplálni, egyáltalán nem törődött létezésével.

Ítélet

A büntetéseket tekintve **elég változatos képet kapunk, mivel a felmentéstől kezdve a halálos ítélet alól kegyelemben részesítésig, és így helyette több éves szabadságvesztés kiszabásáig is találhatóak az ítélelhozatalban**. Többségében pont ez a két véglet figyelhető meg, azonban mindez azzal a megjegyzéssel, hogy a bűncselekmények sokféle módon történő elkövetése miatt kaphatunk ilyen sokféle ítéletet. Ennek feloldására **3 általánosított csoportba sorolom az ítéleteket**, amelyek a következők: felmentések, szabadságvesztéssel

büntették és az elsőfokon pallos általi halálra ítélték, akik kegyelem folytán kaptak több év szabadságvesztést.

1. Felmentés

Ezekben az esetekben általában beszámították büntetésként azt az időt, amit az ítélet meghozataláig és kihirdetéséig az alperesek fogva voltak és így hozták meg felmentő ítéletüket. Ezekben az ítéletekben a tévedés, gondatlanság dominált, de egy esetben azért mentették fel a büntetés alól, mert az orvosi vizsgálatok ügyefogyottnak és csábának nyilvánították. Egy másik esetben habár a nő azt állította, hogy a kemencébe dobta és elégette újszülöttjét, az orvosi vizsgálatok, amelyek ellentmondtak a baba első állításainak, megállapították, hogy szülés nem történt, a védelem képviselője pedig azt hozta fel mellette, hogy mivel a nő különböző módokon adta elő a történeteket és így következtetni lehet zavart elmeállapotára. Gondatlanság miatt mentettek fel egy férfit abban az esetben, amikor egy gyermeket azért gázolt halálra a kévés gabonával megrakott kocsijával, mert az anyja gondatlanul az utcán hagyta játszani. Itt a fenyítő törvényszék azzal indokolta a felmentést, hogy a tény nem állapítható meg, mivel nem látta senki, illetve hogy az egyik alperesnek a kocsija, az anyának pedig a „gyermeke körüli szigorúbb gondossága” esetén lett volna megelőzhető a baleset.

2. Szabadságvesztés

Fél évi szabadságvesztésre, a vérdíj és a tanúk napidíjának megfizetésére ítélték általában a vétkes gondatlansággal elkövetett gyermekgyilkosokat. Ilyen büntetést kapott az az alperes, akinek „vigyázatlanságát borossága” okozta, s emiatt okozta lovaskocsijával egy 3,5 éves gyermek halálát. A másik, vétlen gondatlanságból származó eset pedig egy fulladásos esethez kapcsolódik, amikor az asszony ittas állapotban az ágy végébe fektette gyermekét, majd ő is lefeküdt ugyanabba az ágyba, reggelre a gyermek pedig meghalt.

Egy negyed évi rabságra ítélték szokott böjtölés mellett azt a nőt, aki a megszületett gyermekét a szalma közé dugta, akit a szomszédok találtak meg, halálát pedig a kihülés következtében bekövetkezett megfázás okozta. Az ő esetében a védelem képviselője azt adta elő, hogy „erre az esetre nincs törvény”, illetve többek között még azt is, hogy amiatt nem merte bevinni gyermekét a házba, mert ott olyan férfiak tartózkodtak, akik előtt szégyellte állapotát és kitért arra is, hogy „figyelmet érdemel az alperes elhagyatott, szegény sorsa” is.

3. Halálbüntetés, majd kegyelem

Halálbüntetés kiszabása a fenyítő törvényszék részéről akkor történt, ha szándékos, kínzó volt az elkövetett cselekmény. Az ítélet ellen ilyenkor minden esetben fellebbezni kellett a Nádori Főtörvényszékre, amely vagy módosította vagy helyben hagyta az ítéletet. Volt olyan eset is,

amikor a „tishti összejövetel alkalmával” kapott kegyelmet, vagy pedig kisgyűlésen folyamodványt írtak, melynek eredményeként kapott kegyelmet az elítélt Királyi Kegyelmes leirat formájában, a halálbüntetés végrehajtása azonban egy alkalommal sem történt meg. A vizsgált időszakban összesen 6 perirat szól ilyen ítéletről és az azokra megadott kegyelemről. Egy tilalmas életű nő teherbe esése után elhatározta a szeretőjével, hogy **megszületése után eltemeti a gyermeket**, amelyet véghez is vitt oly módon, hogy először megfojtotta, majd pedig eltemette. A bábák tudtak terhességéről, emiatt kérdőre vonták, hogy hova lett a gyermek, így vallotta be tettét, cinkostársa pedig felakasztotta magát. A Királyi Helytartó Törvényszék helybenhagyta a halálos ítéletét, de kb. fél évvel később a Jászberényben tartott kis gyűlésen megírt kegyelmi folyamodvány **eredményeként 5 év rabságra** ítélték közmunkában, vasban, heti két napi böjttel, szeszes italoktól mentesen.

Egy másik esetben királyi leiratban kapott kegyelmet az az elítélt, aki a **nyakánál fogva emelt fel egy újszülöttet**, miután az leesett az ágyról. A testvér vitte el a bábához a gyereket, ő állapította meg a halál időpontját. Az ő **ítéletét 3 év fogságra** csökkentették le, heti kétnapi böjttel, szesztilalommal, közmunkában.

Ez alól voltak azonban kivételek, amikor szándékosnak tekintették ugyan a cselekményt, azonban mivel nem lehetett felboncolni a testet és megállapítani, hogy egyébként beteg volt-e, nem ítélték halálra, hanem két vagy három évi rabságra ítélték.

Összegzés

Mindezekből az a következtetés vonható le, hogy a gondatlanságból eredő esetek egy részénél felmentő ítéletet hozott a fenyítő törvényszék, ha az alperes rajta kívül álló ok (pl. hóvihár) miatt nem láthatta a gyermeket s így gázolta el, illetve ha tudatzavarban vagy személyiségzavarban szenvedett, ha viszont vétkes volt gondatlanságában, mert pl. ittas állapotban volt, akkor már megtörtént a felelősségrevonás.

Az első fokon halálra ítélet általában pedig csak akkor történt, ha a körülményekből, a tanúvallomásokból és az orvosi vizsgálatokból egyértelműen tudták bizonyítani, megállapítani a gyilkosságot.